

7. Иванов Ю.М. Как управлять собой и влиять на других людей. – М.: Принт., 1991. – 248с.
8. Имидж лидера : Психологическое пособие для политиков / Абакшина Е. и др. ; отв. ред. Е. В. Егорова-Гантман. – М., 1994. – 264 с.
9. Иванченко Ю. Мазепа: збірник. - К. :Мистецтво, 1993.- 240 с.
10. Калушка Л. Вплив стилю керівництва на ефективність управління персоналом [Електронний ресурс] / Л. Калушка // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 74-80. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12klveup.pdf>
11. Кулініч О.І. Психологія управління – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2007. – 415с.
12. Ломачинська І.М. Від вождізму до лідерства: мистецтво управління масами. // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 69. — С. 57-67.
13. Лукашевич В. В. Основы управления персоналом: учеб. пособие - М.: КНОРУС, 2007. - 232 с.
14. Менегетти А. Психология лидера - М. : ННБФ «Онтопсихология», 2002. - 208с.
15. Пасічніченко А.В. Керівництво і лідерство у малих групах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/3472>
16. Петровський А.В., Ярошевський М.Г., Психологія: Підручник для студ. вищ. пед. Навч. закладів. -2-е видан. Стереотип./ А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський. - М.: Видавничий центр «Академія»; 2000. – 512с.
17. Саврук О. Ю. Стилі керівництва: сутність та характерні риси // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». - Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. т.№ 640: Проблеми економіки та управління. - С.387-393.
18. Требіна М.П. Політологія. Підручник, 2013 – 416 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uchebnikonline.com/politologia/politologiya_-_trebin_mp/kontseptualni_osnovi_doslidzhennya_politichnogo_liderstva.htm
19. Філатова Л.С., Новохацька Л.В. Теоретичні аспекти теорій лідерства крізь призму ефективного лідерства // Економіка: реалії часу. Підприємництво. Менеджмент. Маркетинг. Логістика. №3(13), 2014. – С. 64-69.
20. Штанько Н. А. Лідерство як соціально-психологічний феномен [Електронний ресурс] / Н. А. Штанько // Юридична психологія та педагогіка . – 2013. – № 2. – С. 50-61. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urpp_2013_2_7.pdf
21. Kellerman B. Leadership: warts and all / B. Kellerman // Incite mind of the leader. Harvard Business Review. 2004. – P. 40-45.

Квіцинська М.

Науковий керівник – доц. Федорів І. О.

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛОНІСТИКИ У ХІХ СТ.: ПЕРЕДУМОВИ, ЧИННИКИ, МЕТОДОЛОГІЯ

На початку ХІХ ст. в Україні посилюється інтерес до зарубіжних слов'янських народів і відкрилися нові можливості для розвитку наукових студій на полі дослідження їх національної історії. Ці явища в інтелектуальному житті суспільства обумовлювалися як низкою загальноєвропейських подій і процесів, так і визначалися внутрішніми чинниками, найголовнішим серед яких став процес українського національного відродження [1, с. 128].

Розвивається і українська історична полоністика. Уже в середині 1860-х рр. з'являються солідні праці з історії Польщі, що стала важливою складовою дослідницької роботи тих українських істориків, які розробляли різні аспекти співжиття українського і польського народів.

Актуальність теми дослідження обумовлюється і тим, що у сучасній історіографії відсутнє комплексне дослідження становлення історії української полоністики.

Мета роботи полягає в комплексному, об'єктивному та ґрунтовному аналізі формування української історичної полоністики в ХІХ ст., виокремлення основних передумов та чинників зазначеного процесу.

Навесні 1808 р. подорож до Белграда здійснив син відомого історика Дмитро Бантиш-Каменський (1788–1850 рр.). В описі своєї поїздки, видрукуваному в 1810 році, за визнанням автора, внаслідок зростання суспільного інтересу до слов'янських народів, було подано цікаві відомості про балканських сербів.

Свідченням розвитку інтересу освічених кіл української громадськості до слов'янських народів Центральної Європи, зокрема лужицьких сербів, став «Мандрівний щоденник» (1814 р.) вихованця Київської академії В. Тимковського [4].

Утім першу, дійсно наукову подорож по слов'янських землях здійснив у 1821–1824 рр. випускник Харківського університету П. Кеппен (1793–1864 рр.). Головною метою наукової мандрівки по Європі, що розпочалася у жовтні 1821 р., П. Кеппен вважав установлення зв'язків з ученими й громадськими діячами слов'янських народів. Перебуваючи у 1822–1823 рр. в Пешті, Відні та Празі, він налагодив контакти з чеським істориком Ф. Палацьким, фундатором європейського слов'янознавства, істориком і філологом Й. Добровським, бібліотекарем Чеського національного музею В. Ганкою, іншими діячами чеського національного відродження – В. Свободою, Й. Юнгманом, Ф. Челаковським та ін.

Одним з освітніх і наукових центрів в Україні була Київська академія, в якій тривалий час викладалися славистичні курси, зокрема вивчалися польська і старослов'янська мови.

Величезний вплив на поглиблення наукового інтересу академічної корпорації до славистичної проблематики відіграв митрополит київській Євгеній Болховітінюв [1, с. 142].

У 1818 р. на словесному відділенні Харківського університету за пропозицією випускника Київської академії П. Гулака-Артемівського було відкрито клас польської мови для студентів. І хоча педагогічні, а почасти наукові інтереси П. Гулака-Артемівського з часом відвернули його від полоністики, він продовжував викладати польську мову до початку 1831 р., коли це було заборонено, у зв'язку з подіями польського повстання. Слід відзначити чималий вплив П. Гулака-Артемівського на формування славистичних інтересів І. Срезневського та М. Костомарова в роки їх навчання у Харківському університеті. Потрібно врахувати думку сучасних авторів, які визнають П. Гулака-Артемівського «одним із перших полоністів у Росії», «першим харківським славістом», і додамо, що є підстави вважати його зачинателем університетських славистичних викладів в Україні у першій третині XIX ст. [2].

І. Срезневський зміг відвідати більшу частину слов'янських земель, ознайомитись чи зібрати джерела щодо історії їх народів, фольклорний і етнографічний матеріал, що, на той час, практично не були відомі в Україні. Оволодіння широким колом наукової інформації та ознайомлення з цілим комплексом джерел, які яскраво характеризували минуле і сучасне південних і західних слов'ян, сприяли становленню І. Срезневського як викладача славистичних курсів, так і науковця у галузі історії слов'янських народів. Одним із провідних напрямів дослідницької роботи вченого була розробка проблеми історії славистичних студіювань, яку він, фактично, започаткував у вітчизняній історіографії. Значне місце в наукових інтересах І. Срезневського зайняли питання міфології давніх слов'ян.

Свідченням цілеспрямованого інтересу М. Костомарова до історії та фольклору зарубіжного слов'янства стало студіювання Краледворського рукопису, з яким його наприкінці 1837 р. познайомив І. Срезневський. Результатом досліджень став переклад українською мовою кількох його уривків – «Квіточка», «Ягоди», «Рожа», що увійшли до збірки «Українські балади», видрукуваній у Харкові навесні 1839 р. [3].

Наприкінці 30-х – на початку 40-х рр. XIX ст. наукові зацікавлення М. Костомарова перемістилися на ті проблеми історії Польщі, що торкалися польсько-українських відносин XVI–XVII ст. Подібна зацікавленість минулим слов'янських народів навряд чи була випадковістю, оскільки, саме у цей час, за ініціативою М. Костомарова та його найближчих друзів, у Києві було засновано Кирило-Мефодіївське товариство (або братство), назване так на честь відомих слов'янських просвітників, православних святих Кирила і Мефодія. Слід визнати, що наукові дослідження М. Костомарова на полі слов'янської історії й фольклористики періоду його служби у Київському університеті були продовженням славистичних студій першого ректора і професора словесності М. Максимовича.

Упродовж 30–40-х рр. XIX ст. відкрилася реальна можливість для розгортання славистичних досліджень в Одесі. Одним із найпомітніших одеських учених був викладач, а згодом професор і директор Рішельєвського ліцею, історик і археолог М. Мурзакевич (1806–1883). У 1838 р. він опублікував ґрунтовну розвідку «Сучасний стан освіти у болгар» (1838). Його заслугою було те, що він систематизував доступні йому факти і джерела й висвітлив становище освіти й культури в Болгарії періоду турецького панування [1, с. 182].

Ще одним центром славистичних студій в Україні у цей період був Львів, що перебував у складі Австрійської імперії. У цьому українському місті функціонував університет, духовна семінарія, навколо яких гуртувалися галицькі інтелектуали та науковці. Історичні праці Д. Зубрицького стали значним успіхом української полоністики у вивченні складних і суперечливих проблем початкового етапу польської експансії на українські землі й розвитку українсько-польських відносин у період середньовіччя. До заслуг вченого слід віднести спростування думки польських авторів про споконвічний польсько-руський антагонізм й захоплення Польщею Галичини ще у XII ст.

Спільність методологічних засад української історичної науки із західноєвропейською обумовила той факт, що більшість провідних українських істориків-славістів першої половини XIX ст. перебувала на позиціях романтизму. Сформована в 40–50-х рр. XIX ст. слов'янофільська концепція історії слов'ян майже не знайшла прихильників серед українських науковців. Останні надавали перевагу концепції „народної історії», привнесеної у цю проблематику М. Костомаровим.

Розвитку історико-славистичних досліджень в Україні в 30–50-х рр. XIX ст. сприяло суттєве розширення їх джерельної бази. Помітно активізувалася увага до розшуку, аналізу й публікації нових документальних джерел, насамперед з історії українсько-польських відносин, чим створювалася база для подальших слов'янознавчих студіювань. Активну роботу у цьому напрямку проводила Київська археографічна комісія, що стала одним із центрів історико-славистичних досліджень [1, с. 209].

Вивчення минулого слов'янських народів українськими вченими ґрунтувалося на ідеях трьох основних концепцій: слов'янофільської, народницької й позитивістської. Історики-позитивісти у сфері розуміння історії критикували умоглядні концепції попередньої епохи і вперше звертали увагу на вдосконалення «техніки» опрацювання джерел і підготовки на цій основі наукових праць. Позитивісти розширили діапазон історичних досліджень слов'янських народів, зокрема розпочали вивчення соціально-економічних проблем, оскільки в їх теорії «факторів» історичного розвитку помітне місце посідали явища і процеси, що належали саме до

матеріального життя суспільства. У певному сенсі утверджували уявлення про об'єктивні закономірності, притаманні історичному розвитку, прогресивний, поступальний рух історії [1, с. 215].

Позитивістська історіографія декларувала принцип неупередженості наукового дослідження, розглядала будь-яке відхилення від інформаційного змісту джерела ледь не «зрадою» науки. За істориками заперечувалося право вносити у вивчення минулого елемент оцінки з позицій свого часу, від них вимагалось повністю «відключити» свої політичні переконання [5]. Учені-позитивісти вперше зайнялися глибоким дослідженням проблем історії польського народу, яка ігнорувалася слов'янофілами через те, що, мовляв, поляки «зрадили» слов'янські витоки й «погрузнули» у католицизмі.

Новим явищем у розвитку історичної думки в Україні в 60–90-х роках XIX ст. стало посилення уваги науковців до розробки проблематики історії західнослов'янських народів. Цей процес був зумовлений низкою чинників.

По-перше, це польське повстання 1860-х рр., що перекинулося на територію Правобережжя, де привернуло увагу громадськості, зокрема наукових кіл. Увагу до цих подій виявили і слов'янофіли, котрі вважали поразку поляків переконливим доказом зради ними «одвічних завітів слов'янства».

По-друге, це переплетіння історичної долі українського й польського народів і зосередження чималої кількості джерел для успішного дослідження історії Польщі в різних державних і наукових установах України. Частина цих документів була видрукувана зусиллями Київської археографічної комісії.

Третім чинником стала географічна близькість України і монархії Габсбургів, до складу якої входили як частина українських, так і польські, чеські та словацькі землі, що підсилювало інтерес науковців до цих слов'янських народів [1, с. 270].

Українсько-польські відносини В. Антонович досліджував переважно через призму соціальних чинників, на просторі історії України: козацтво, селянство, шляхта, міська громада, соціальні рухи тощо.

Чимало уваги проблемі польсько-руських відносин приділяв учень В. Антоновича, відомий український історик І. Лінниченко (1857–1926). Розробляючи проблему, І. Лінниченко торкнувся надзвичайно значущого питання витоків і розвитку політичних відносин Київської Русі й Польщі.

М. Костомаров аналізував події останнього періоду існування Речі Посполитої. Чільне місце в історіографії нової історії Польщі й польсько-українських взаємин належить молодшому сучаснику М. Костомарова М. Драгоманову. Безсумнівно, що міркування й зауваги М. Драгоманова спонукали українських дослідників до подальшого опрацювання проблем історії Польщі та українсько-польських взаємин, а деякі з них не втратили наукової актуальності і в сучасній українській історіографії.

Свої дослідження у галузі історії Польщі XIX ст. проводив видатний український письменник і вчений І. Франко. Він зробив спробу з'ясувати характерні риси шляхетської демократії в Польщі у XVI–XVII ст. У низці робіт І. Франко сформулював свій погляд щодо польського визвольного руху першої половини XIX ст. Чимало уваги І. Франко приділив повстанню польських селян у Галичині в 1846 р., вважав його «кривавими подіями», «катастрофою» [6].

Зрештою, важко переоцінити значення наукового доробку І. Франка у вивченні таких важливих проблем нової історії Польщі, як повстання селян у 1846 р., революційних подій 1848 р., скасування у Галичині панщини та ін. Його спостереження, аргументовані й виважені думки відносно українсько-польських взаємин зберігають своє наукове значення й сьогодні [1, с. 311].

Отже, українська історична полоністика у XIX ст. встановлюється та розвивається. Уже в середині 60-х рр. з'являються солідні праці з історії Польщі, що стала важливою складовою дослідницької роботи тих українських істориків, які розробляли різні аспекти співжиття українського і польського народів (В. Антоновича, М. Костомарова, І. Лінниченка, І. Франка), а також потрапила до сфери інтересів дослідників із всесвітньої історії (М. Драгоманова). З'явилися й фахівці виключно з історії Польщі.

Історична полоністика як напрям наукових досліджень включає вивчення питань історичного розвитку польської спільноти у всіх її суспільних проявах – політичних, соціальних, етнокультурних, економічних тощо. Таке визначення дає змогу розглядати історію Польщі як еволюцію і зміни станів польського народу-нації з часу виникнення спільноти, котра ідентифікувала себе як суспільність, інтегровану на підставі певних політичних чи етнокультурних ознак. Згідно з запропонованим визначенням, до історичної полоністики слід віднести усі дослідження, присвячені мові, літературі, культурі, географії, етнографії поляків, іншими словами, все те, що розкриває і поглиблює розуміння польської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Копилов С. Українська історична славістика: витоки, становлення і етапи розвитку: Дис... на здоб. наук. ступ. докт. історичних наук / 07.00.06. Істориографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 525 с.
2. Страшнюк С.Ю. Болгаристика в Харківському університеті (1805–1869) // Проблеми слов'язознавства. – Львів, 1990. – Вип. 42. – С. 119–126.
3. Костомаров М. І. Из збірки „Українські балади» // Костомаров М. І. Твори у двох томах. – Т. I. – К.: Дніпро, 1967. – С. 37–52.
4. Шейман Л. А. Василий Тимковский и его дневник путешествия по Лужице // Letopis. – Budysin. – 1983. – Bd. 30/1. – S. 43–50.
5. Григорьева И. В. Введение // Историография истории нового времени стран Европы и Америки / Под ред. И. П. Дементьева. – М.: Высшая школа, 1990. – С. 196–201.
6. Франко І. Польське повстання в Галичині 1846 року (Історична розвідка) // Іван Франко. Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 46. – Кн. I: Історичні праці (1883–1890). – К.: Наукова думка, 1985. – С. 352–414.

Ткачук Д.

Науковий керівник – доц. Григоруk Н. А.

ПОДІЇ 1825 РОКУ ЯК ПОШТОВХ ДО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ХІХ СТ.

«Це була дивовижна молодь. Такого кола людей талановитих, чистих, розвинених, розумних і самовідданих я не зустрічав... Молоді люди, налякані жахливою дійсністю, залишали все і йшли шукати виходу. Вони жертвували всім, до чого прагнуть інші, - суспільним становищем, багатством, усім, що давало їм традиційне життя»

О. Герцен

На початку ХІХ століття все більше і більше погіршувалося соціально-економічне, політичне, культурне життя населення, яке було включене за трьома поділами Польщі до Російської імперії. Країну охоплювали невдоволення населення, зокрема селян, потрібно було проводити термінові реформи, спиратися на західноєвропейські країни, дивитися вперед. Уряд не прагнув проводити ніяких заходів для покращення становища в країні, тому почали виникати різні таємні організації, які прагнули звільнити країну від «кайданів царизму».

Мета статті – проаналізувати наслідки діяльності декабристів та їх вплив на подальший розвиток української держави.

Декабристи – це учасники таємних організацій першої половини 1820-х років, які організували 14 грудня 1825 року перший збройний виступ проти самодержавства.

Варто зазначити, що не всі представники декабристського руху прагнули до революції та царевбивства, інша половина прагнула до мирного, реформаторського шляху [1, с. 242-243].

14 грудня 1825 року Росія вперше зіткнулася революційним рухом проти царизму. Сміливий виклик самодержавству виник в столиці Російської імперії – в Петербурзі. 30 декабристів вивели на Сенатську площу 3 тисячі солдат столичної гвардії і матросів Гвардійського морського екіпажу. «Гасло волі тривало не довше декількох годин, проте приємно, що він виник», - писав в своїх показаннях учасник повстання Г. Батеньков [3, с. 555].

Всього 6 годин тривало повстання, за офіційними підрахунками число вбитих становило 80 чоловік [6, с. 36].

У відповідь на повстання в столиці збройна боротьба проти царизму була продовжена на півдні, на Україні, де Південне товариство чекало з хвилини на хвилину сигналу з півночі про початок виступу. Через 3 неділі на засніжених полях України прорилася кров солдат та офіцерів Чернігівського полку. Тут повстання, яке очолив Муравйов-Апостол тривало 6 днів – з 29 грудня 1825 року по 6 січня 1826 року [3, с. 555].

Хоча декабристи не виграли в бою, але їх справа не пропала. «Вбивство Пестеля і його соратників повністю розбудила дитячий сон моєї душі», - писав А. І. Герцен. Можна без перебільшення сказати, що декабристи виховали ціле покоління революціонерів 30 – 40 рр. ХІХ ст. Не тільки А. Герцен і Н. Огарьов, але і учасників студентських гуртків Московського університету по рахували себе наслідниками революціонерів. Та і самі декабристи, яких було заслано до Сибіру не зрадили своїм ідеалам. Їх мемуари і публікації являлися продовженням боротьби за свободу і справедливість, яку вони вели до 1825 року. Тут особливо яскраво виділяються листи М. Луніна проти царизму [2, с. 9].

Під впливом повстання і революційних ідей декабристів у 20-х і 30-х роках ХІХ ст. виникали чисельні гуртки передової інтелігенції, що виступала проти самодержавства і кріпацтва. На Україні